

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง : กนิษฐา เข้มทิศ
ผู้ตรวจ : ทรงพรพรรณ วายโสกา
วชิพรรณ บัณฑิต
เอกรินทร์ วีระวงศ์

บรรณาธิการ : วราภรณ์ สายใจ

ผลิตโดย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐
ถนนรัตนธิเบศร์ ตำบลไทรมา อำเภอมือง
จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐

โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖, ๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘,
๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓

โทรสาร ๐-๒๕๔๔-๓๔๒๓

E-mail : editor@muangthaibook.com

Website : www.muangthaibook.com

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง : กนิษฐา เข้มทิศ

ผู้ตรวจ : ทรงพรพรรณ วายโสกา
วชิพรรณ บัณฑิต
เอกรินทร์ วีระวงศ์

บรรณาธิการ : วราภรณ์ สายใจ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : กุมภาพันธ์ ๒๕๖๘

จำนวน : ๓,๐๐๐ เล่ม

ผลิตโดย

บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด
นางสาวปัญญณี วิทย์สัมพันธ์
๑๐๑/๑๔ หมู่บ้านมณียา ๓ ซอย ๑๐ ถนนรัตนธิเบศร์
ตำบลไทรมา อำเภอมือง จังหวัดนนทบุรี ๑๑๐๐๐
โทร. ๐-๒๕๒๔-๖๓๑๖, ๐๘-๑๔๔๕-๙๙๖๘, ๐๘-๖๓๐๐-๔๑๑๓
โทรสาร ๐-๒๕๔๔-๓๔๒๓
E-mail : editor@muangthaibook.com
Website : www.muangthaibook.com

ISBN : ๘๘๕-๙๕๓-๗๗๐-๐๒๓-๓๐

ราคา : ๖๐ บาท

“หนังสือเล่มนี้เป็นลิขสิทธิ์ของ บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด ห้ามทำซ้ำ คัดลอก เลียนแบบ
ทำสำเนาตัดแปลง หรือวิธีการอื่นใดไปเผยแพร่ ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้
นอกจากจะได้รับการยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษรจาก บริษัท ศูนย์หนังสือ เมืองไทย จำกัด”

คำนำ

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ สำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ เพื่อให้นักเรียนและครูใช้เป็นสื่อการเรียนรู้ เน้นการพัฒนาและส่งเสริมให้นักเรียนได้บรรลุคุณภาพตามมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด รวมทั้งสามารถนำพานักเรียนให้เกิดสมรรถนะสำคัญและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนด

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑ เล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นโดยคำนึงถึงหลักการ แนวคิด และจุดเน้นการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ทั้งในเรื่องของจุดหมายของหลักสูตร มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด สมรรถนะสำคัญของผู้เรียน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ การจัดการเรียนรู้ การใช้สื่อการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ในการออกแบบหน่วยการเรียนรู้ใช้มาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัดที่ประกอบด้วยตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางเป็นเป้าหมายในการจัดการเรียนรู้ โดยเนื้อหาสาระในแต่ละหน่วยการเรียนรู้ตรงตามสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดที่แบ่งเป็นตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทาง มีกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้ และกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อกระตุ้นการเรียนรู้และกระบวนการจัดการของผู้เรียน ทำให้นักเรียนมีกิจกรรมต่าง ๆ และคำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ และช่วยทบทวนเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้

องค์ประกอบต่าง ๆ ที่นำเสนอในหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑ เล่มนี้ มุ่งเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื้อหาและกิจกรรมที่นำเสนอมีความหลากหลาย ทันสมัย เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑ เล่มนี้ จะสามารถให้ความรู้และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน ผู้สอน ตลอดจนผู้สนใจศึกษาทั่วไปเป็นอย่างดี สามารถช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ เกิดสมรรถนะ มีคุณธรรม จริยธรรม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

กนิษฐา เข้มทิศ

และ

ฝ่ายวิชาการ ศูนย์หนังสือ เมืองไทย

สารบัญ

หน้า

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑

เยาวชนที่ดีมีจิตสาธารณะ ๑

๑. ความหมายและความสำคัญของเยาวชน ๒

๒. บทบาทและหน้าที่ของเยาวชน ๓

๓. การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ๑๒

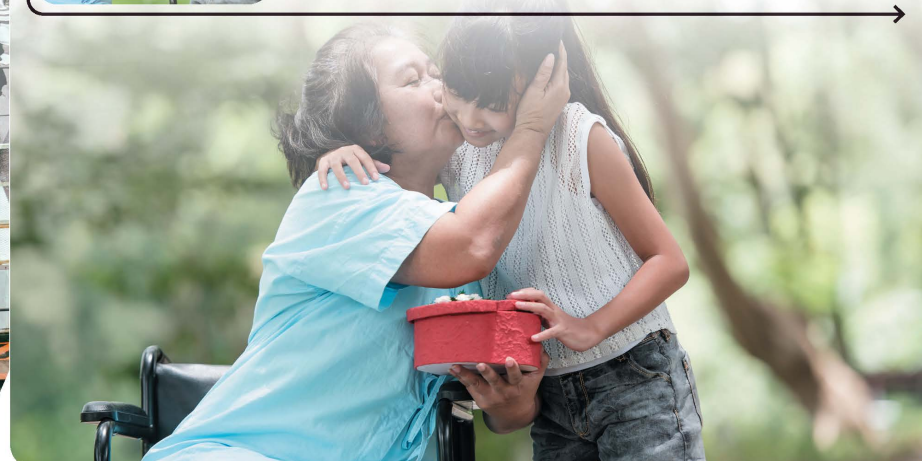
สรุป ๑๓

กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้ ๑๔

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ๑๔

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้ ๑๔

เรียนรู้้อย่างพอเพียง ๑๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การเมืองการปกครองของไทย ๑๕

๑. รัฐธรรมนูญ.....๑๖
๒. อำนาจอธิปไตย.....๒๓
๓. การปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่.....๓๐
- สรุป.....๓๙
- กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....๔๐
- การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....๔๐
- คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....๔๐
- เรียนรู้้อย่างพอเพียง.....๔๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ กฎหมายคุ้มครองสิทธิของบุคคล ๔๑

๑. กฎหมายคุ้มครองเด็ก.....๔๒
๒. กฎหมายการศึกษา.....๔๗
๓. กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค.....๕๓
๔. กฎหมายลิขสิทธิ์.....๖๐
- สรุป.....๖๗
- กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....๖๗
- การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....๖๘
- คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....๖๘
- เรียนรู้้อย่างพอเพียง.....๖๘

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ วัฒนธรรม ๖๙

๑. ความคล้ายคลึงและความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมของประเทศ
ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้๗๐
๒. วัฒนธรรมที่สร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือ
อาจนำไปสู่ความเข้าใจผิดต่อกัน.....๙๐
- สรุป.....๙๓
- กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้.....๙๔
- การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน.....๙๔
- คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้.....๙๔
- เรียนรู้้อย่างพอเพียง.....๙๕

บรรณานุกรม

.....๙๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

เยาวชนที่ดีมีจิตสาธารณะ

๑

ตัวชี้วัด

ส ๒.๑ ม. ๑/๒ ระบุความสามารถของตนเองในการทำประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ (ตัวชี้วัดระหว่างทาง)

ส ๒.๑ ม. ๑/๔ แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น (ตัวชี้วัดปลายทาง)

สาระการเรียนรู้

๑. ความหมายและความสำคัญของเยาวชน
๒. บทบาทและหน้าที่ของเยาวชน
๓. การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

แนวคิดสำคัญ

เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อประเทศชาติ เพราะเป็นดั่งรากฐานและอนาคตของชาติ หากเยาวชนปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดี มีจิตสาธารณะ เช่น เคารพกฎ ระเบียบ กฎหมาย และกติกาของสังคม มีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม ช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาสาธารณประโยชน์ เคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ประเทศชาติจะพัฒนาก้าวหน้าและมั่นคง

๒ หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ม.๑

คนเป็นทรัพยากรที่สำคัญยิ่ง หากชาติใดประกอบด้วยคนดีและมีคุณภาพ คือ อุดมด้วยความรู้ ความสามารถ และเปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม มีจิตสาธารณะพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวม และรู้จักเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ชาตินั้นก็จะพัฒนาและเจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคง และคนในสังคมก็จะอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เยาวชนถือเป็นกลุ่มคนที่กำลังจะก้าวไปเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ หากเยาวชนไทยเป็นคนดี มีคุณภาพ และเคารพสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ก็จะเป็นส่วนสำคัญในการช่วยพัฒนาชาติไทย และทำให้สังคมมีความสันติ ปราศจากความรุนแรง

๑ ความหมายและความสำคัญของเยาวชน

เยาวชน หมายถึง บุคคลที่อายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ปีบริบูรณ์ ซึ่งเป็นช่วงอายุที่ระบุไว้ในมาตราที่ ๔ ของพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๓ และฉบับที่แก้ไขเพิ่มเติม

เยาวชนถือเป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญ เพราะเป็นรากฐานและอนาคตของชาติ การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนคนรุ่นใหม่ทั้งด้านความสามารถในการเรียนรู้และคุณธรรม เพื่อให้เป็นผู้ที่มีความรอบรู้ ปฏิบัติดี และมีค่านิยมถูกต้อง จนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่สร้างคุณประโยชน์ต่อประเทศในอนาคต จะช่วยสร้างความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

ภาพที่ ๑.๑ เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่มีอายุเกิน ๑๕ ปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน ๑๘ ปีบริบูรณ์
หมายเหตุ. จาก ชุดนักเรียนตราจุฬา นวัตกรรม ใช้ ใส่สบาย ง่ายไม่แพง, โดย ชุดนักเรียนตราจุฬา, ม.ป.ป., (<https://julacc.com/gallery/>).

๒ บทบาทและหน้าที่ของเยาวชน

จิตสาธารณะ หมายถึง ความสำนึกหรือความคิดที่จะทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนทั่วไปหรือแก่สังคมโดยรวม คนที่มีจิตสาธารณะมักจะเอาใจใส่และร่วมกิจกรรมกับส่วนรวมที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อคนอื่น สังคม และประเทศ มีจิตสำนึกและยึดมั่นในคุณธรรมจริยธรรม ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่คนหมู่มาก ไม่เบียดเบียนหากเห็นว่ตนสามารถทำประโยชน์ให้แก่ส่วนรวมได้

จิตสาธารณะมีความสำคัญมากต่อการอยู่ร่วมกันในสังคม เพราะหากคนในสังคมปฏิบัติตนอย่างมีจิตสาธารณะ จะทำให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข แต่หากทุกคนขาดจิตสาธารณะ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม ก็จะก่อให้เกิดปัญหาทั้งปัญหาส่วนตัวและปัญหาส่วนรวม

จากความสำคัญของจิตสาธารณะดังกล่าวนี้ เยาวชนในฐานะที่เป็นกลุ่มคนที่มีความสำคัญยิ่งต่อประเทศชาติ จึงต้องประพฤติตนที่แสดงออกถึงความเป็นจิตสาธารณะ โดยปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตน ดังนี้

๒.๑ การเคารพกติกาของสังคม

กติกา หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่บุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่ายขึ้นไป กำหนดขึ้นเป็นหลักปฏิบัติ

กติกาของสังคม หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่คนในสังคมกำหนดขึ้นเป็นหลักปฏิบัติ เป็นข้อตกลงที่ช่วยให้คนในสังคมทำกิจกรรมร่วมกันได้อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย และทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข เช่น วิถีประชา จารีต กฎหมาย

๑. วิถีประชา คือ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นสิ่งที่ทุกคนในสังคมพึงปฏิบัติ แต่หากบุคคลใดไม่ปฏิบัติก็จะมี การลงโทษอย่างรุนแรง เช่น การทักทายนกน มารยาทในการพูด มารยาทในการต้อนรับแขก

ภาพที่ ๑.๒ ในสังคมไทย การไหว้ทักทายกัน ถือเป็นวิถีประชาในรูปแบบหนึ่ง
หมายเหตุ. จาก เครื่องแบบนักเรียน, โดย วิถีไทย, ๒๕๖๖, (<https://th.wikipedia.org/wiki/เครื่องแบบนักเรียน>).

๒. จารีต คือ แบบแผนการประพฤติปฏิบัติที่สืบทอดกันมานาน เป็นสิ่งเกี่ยวกับเรื่องต้องห้ามในสังคม ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวกับสวัสดิภาพหรือความปลอดภัยของกลุ่มชน เป็นการกำหนดว่าอะไรถูก อะไรผิด หากฝ่าฝืนจะได้รับการดำเนินคดีหรือลงโทษอย่างรุนแรง เป็นกติกาสังคมที่มีการบังคับใช้เข้มงวดกว่าวิถีประชา เช่น ลูกต้องเลี้ยงดูพ่อแม่ยามท่านชรา หากลูกคนใดปล่อยปละละเลยท่านก็จะถูกดำเนินคดีหรือไม่คบหาสมาคมด้วย

ภาพที่ ๑.๓ ในสังคมไทย ลูกต้องดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่

๓. กฎหมาย เป็นกฎเกณฑ์หรือข้อบังคับที่รัฐบัญญัติขึ้นเพื่อให้คนในสังคมปฏิบัติ หากใครฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามต้องได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ เป็นกติกาสังคมที่มีการกำหนดวิธีปฏิบัติและบทลงโทษไว้อย่างชัดเจนกว่าวิถีประชาและจารีต เช่น เมื่อมีรายได้ถึงเกณฑ์ที่กำหนดต้องเสียภาษีเงินได้ตามที่กฎหมายว่าด้วยภาษีอากรกำหนดไว้ เมื่อมีคนย้ายเข้าหรือย้ายออกจากบ้านจะต้องแจ้งต่อนายทะเบียนท้องที่

ภาพที่ ๑.๔ ประชาชนมีหน้าที่เสียภาษีอากร

เยาวชนที่ต้องเคารพกติกาของสังคม ได้แก่

๑. เมื่ออยู่ในครอบครัวต้องปฏิบัติตามข้อตกลงในครอบครัว เช่น ช่วยกันทำความสะอาดบ้าน ทุกสัปดาห์ มีความกตัญญูตักเตือนพ่อแม่ การดูโทรทัศน์หรือเล่นโทรศัพท์ตามเวลาที่กำหนด หรือตามเวลาที่ตกลงกันในครอบครัว
๒. เมื่ออยู่ในโรงเรียนจะต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับของโรงเรียน เช่น แต่งกาย ถูกต้องตามกฎระเบียบของโรงเรียน ให้ความเคารพครูอาจารย์ มาโรงเรียนก่อนหรือตรงต่อเวลาที่กำหนด
๓. เมื่ออยู่ในสังคมต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ กฎหมาย และมารยาทของสังคม เช่น เคารพสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่สร้างความเดือดร้อนแก่คนอื่น ปฏิบัติตามกฎหมายของชุมชน ปฏิบัติตามกฎหมาย มีมารยาท

การเคารพกติกาของสังคมทั้งวิถีประชา จารีต และกฎหมายจะช่วยให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ช่วยลดความขัดแย้ง สังคมเกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุข

๒.๒ การปฏิบัติตามกฎหมาย

กฎหมาย หมายถึง กฎเกณฑ์ที่ผู้มีอำนาจตราขึ้น หรือเกิดขึ้นจากจารีตประเพณีอันเป็นที่ยอมรับเพื่อใช้บังคับให้ประชาชนปฏิบัติตาม หากฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจะได้รับผลร้ายหรือถูกลงโทษ

กฎหมายถือเป็นกติกาของสังคมที่ใช้บังคับให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติ เป็นเครื่องมือในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ให้แก่บุคคลหรือสมาชิกของสังคม เพื่อดำรงควบคุมสมาชิกของสังคมให้มีความปลอดภัยทั้งต่อชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้สมาชิกของสังคมมีความเคารพในสิทธิระหว่างกัน มีความรับผิดชอบต่อสังคม และอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข สังคมเป็นระเบียบเรียบร้อยและสงบสุข

เยาวชนและสมาชิกของสังคมจึงจำเป็นต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ไม่ฝ่าฝืนหรือละเมิดกฎหมาย เช่น เมื่อใช้รถใช้ถนนต้องปฏิบัติตามกฎหมายจราจร เมื่ออยู่ในท้องถิ่นใดต้องปฏิบัติตามข้อบัญญัติของท้องถิ่นนั้น เมื่ออยู่ในวัยศึกษาเล่าเรียนต้องปฏิบัติตามกฎหมายการศึกษา และกฎเกณฑ์ของสถานศึกษา ปฏิบัติตามหลักกฎหมายอาญา เช่น ไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น ไม่ทำร้ายร่างกายผู้อื่น

ภาพที่ ๑.๕ การสวมหมวกนิรภัยขณะขับขี่รถจักรยานยนต์ เป็นการปฏิบัติตามกฎหมายจราจร

๒.๓ การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในกิจกรรมทางสังคม

การมีส่วนร่วม	ความรับผิดชอบต่อ	การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในกิจกรรมทางสังคม
หมายถึง การเข้าไปเกี่ยวข้องกับ การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ก็ได้ โดยอาจจะเป็นปัจเจกบุคคล หรือกลุ่มคน หรือองค์กรประชาชน ได้อาสาเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ	หมายถึง ลักษณะที่แสดงออกถึงความเอาใจใส่ ตั้งใจ มุ่งมั่นในการปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเวลาที่กำหนด และยอมรับผลของการกระทำทั้งในด้านดีและด้านไม่ดี เช่น การช่วยงานกีฬาอย่างเต็มความสามารถด้วยความตั้งใจ โดยไม่หลีกเลี่ยงหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย	หมายถึง การที่สมาชิกของสังคม เข้าไปร่วมกิจกรรมของสังคม ทั้งการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ และร่วมลงมือปฏิบัติ ด้วยความเอาใจใส่ และมุ่งมั่นอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย และมีการยอมรับในผลของการกระทำของตนเองทั้งในด้านดีและไม่ดี

เยาวชนในฐานะสมาชิกของสังคม ควรมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม เพื่อร่วมแก้ปัญหาและพัฒนาสังคมของตน อีกทั้งยังเป็นการแสดงออกถึงการมีความรับผิดชอบต่อและมีส่วนร่วมของสังคมอีกด้วย เช่น เมื่อชุมชนจัดกิจกรรมแก้ปัญหาเสาไฟฟ้า เราควรเข้าไปมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อกิจกรรมดังกล่าว ดังนี้

๑. ร่วมค้นหาปัญหาและความต้องการของสังคม และลำดับความสำคัญของปัญหา

โดยร่วมกันคิดว่าในชุมชนของตนมีปัญหาเสาไฟฟ้าอะไรบ้าง เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาบ้าซึ่งเป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดในชุมชน จำเป็นต้องได้รับการแก้ไขอย่างเร่งด่วน

๒. ร่วมวิเคราะห์หาสาเหตุแห่งปัญหาและแนวทางแก้ปัญหา

โดยร่วมกันวิเคราะห์ว่าปัญหาเสาไฟฟ้าที่เกิดขึ้นมีสาเหตุจากอะไร และจะนำแนวทางใดมาใช้แก้ปัญหา เช่น หากมีสาเหตุมาจากครอบครัวขาดความอบอุ่น ก็ต้องช่วยกันวิเคราะห์แนวทางหรือวิธีการที่นำมาใช้แก้ปัญหานี้

๓. ร่วมพิจารณาแนวทางและวิธีการที่จะใช้ในการแก้ปัญหาและวางแผนเพื่อแก้ปัญหา

เมื่อได้แนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาลแล้ว ก็ต้องร่วมกันพิจารณาเลือกแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมที่สุดมาใช้แก้ปัญหา เช่น อาจจะใช้แนวทางส่งเสริมให้สถาบันครอบครัวมีความเข้มแข็ง จากนั้นจึงร่วมกันวางแผนการดำเนินการ

๔. ร่วมดำเนินงานตามแผนเพื่อแก้ปัญหา

เมื่อได้แผนการดำเนินการแล้ว เยาวชนต้องเข้าร่วมปฏิบัติให้เป็นไปตามแผนงานที่วางไว้ เช่น ดำเนินการตามแผนกิจกรรมสานสัมพันธ์สถาบันครอบครัวให้สำเร็จตามหน้าที่ความรับผิดชอบและตามระยะเวลาที่กำหนดไว้

๕. ร่วมติดตามผลการปฏิบัติงาน

หลังจากที่ดำเนินการตามแผนแล้ว เยาวชนต้องมีส่วนร่วมในการติดตามผลการปฏิบัติงาน เช่น ร่วมประเมินผลการดำเนินโครงการนี้ว่าสามารถช่วยลดหรือแก้ไขปัญหาเสาไฟฟ้าได้ในชุมชนได้เพียงใด เพื่อประเมินความสำเร็จของโครงการและใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมอื่น ๆ ของชุมชน

เยาวชนควรมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อในกิจกรรมทางสังคม คือ เมื่อสังคมมีกิจกรรมต่าง ๆ ควรเข้าไปมีส่วนร่วม ทั้งการร่วมค้นหาปัญหา วิเคราะห์สาเหตุของปัญหาและแนวทางแก้ไข พิจารณาดัดสินใจแนวทางในการแก้ปัญหานั้น ดำเนินการ และติดตามผลการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังต้องยอมรับผลที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมนั้นทั้งในด้านดีและด้านที่ไม่ดีด้วย

๒.๔ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ และมนุษย์สามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้ เช่น ป่าไม้ พืชพันธุ์ สัตว์ป่า ดิน น้ำ แร่ธาตุ พลังงาน บรรยากาศ และกำลังแรงงานมนุษย์ มนุษย์และทรัพยากรธรรมชาติมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และยังเป็นผู้ใช้ประโยชน์จากธรรมชาติในการดำรงชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ เป็นแหล่งที่มาของวัตถุดิบและผลิตผล เป็นที่รองรับกิจกรรมของมนุษย์และช่วยเหลือเกื้อกูลให้มนุษย์ดำรงชีวิตอยู่ได้ เป็นแหล่งรองรับของเสียและของเหลือจากการะบวนการผลิตและการบริโภค และยังช่วยให้ความรื่นรมย์แก่จิตใจของมนุษย์ เช่น ทิวทัศน์ ภูมิประเทศ ความงามของธรรมชาติ

ภาพที่ ๑.๖ ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติอันมีค่า

ปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติมีจำนวนน้อยลงเรื่อย ๆ บางอย่างก็ใกล้หมดสิ้นไป การที่จะยังคงรักษาทรัพยากรอันทรงคุณค่าเหล่านี้ให้คงอยู่ต่อไป เยาวชนรวมทั้งประชาชนทุกคนจำเป็นต้องร่วมมือกันในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติด้วยวิธีการดังนี้

๑. **การนำกลับมาใช้ใหม่** วัสดุบางอย่าง เช่น ถูพลาสติก กระดาษ สามารถนำกลับมาใช้ซ้ำได้ หรืออาจจะนำมาใช้ใหม่โดยผ่านกระบวนการต่าง ๆ เช่น การนำกระดาษที่ใช้แล้วมาผ่านกระบวนการผลิตเป็นกระดาษแข็ง ซึ่งช่วยลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลงได้
๒. **การใช้อย่างประหยัด** โดยการใช้เท่าที่จำเป็นและคุ้มค่าที่สุด เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้ไว้ใช้ได้นาน ๆ เช่น การใช้น้ำอย่างประหยัด การใช้ไฟฟ้าอย่างประหยัด
๓. **การซ่อมแซม** วัสดุบางอย่างอาจเกิดการชำรุดเนื่องจากการใช้งานมาเป็นระยะเวลานาน ดังนั้น หากเรานำมาซ่อมแซมให้สามารถใช้งานได้ ก็จะทำให้สามารถใช้งานได้ต่อไป และช่วยลดปริมาณการใช้ทรัพยากรธรรมชาติลงได้อีกด้วย เช่น การซ่อมแซมเครื่องใช้ไฟฟ้าที่ชำรุดให้สามารถใช้งานได้
๔. **การบำบัด** เป็นการพัฒนาทรัพยากรที่เสื่อมสภาพให้กลับสภาพดีขึ้น เช่น การบำบัดน้ำเสียจากบ้านเรือนหรือโรงงานอุตสาหกรรมก่อนที่จะปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ
๕. **การฟื้นฟู** เป็นการฟื้นฟูธรรมชาติให้กลับสู่สภาพเดิม เช่น การปลูกป่าชายเลนเพื่อฟื้นฟูให้บริเวณชายฝั่งและป่าชายเลนมีความอุดมสมบูรณ์
๖. **การใช้สิ่งทดแทน** เป็นการลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่น้อยด้วยการใช้วัสดุอื่นที่มีอยู่มากหรือไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมแทน เช่น การใช้ใบตองห่ออาหารแทนกล่องโฟม การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก การใช้พลังงานลมผลิตไฟฟ้าแทนถ่านหิน การใช้ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักแทนปุ๋ยเคมี

ภาพที่ ๑.๗ กังหันลมผลิตไฟฟ้า บริเวณเขาคว่ำ จังหวัดเพชรบูรณ์
หมายเหตุ. จาก *ทุ่งกังหันลม เขาคว่ำ*, โดย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, ม.ป.ป., (<https://thailandtourismdirectory.go.th/attraction/87043>).

เยาวชนทุกคนควรช่วยกันอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่และสามารถใช้ประโยชน์ได้นาน ๆ ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การนำกลับมาใช้ใหม่ การใช้อย่างประหยัด การซ่อมแซม การบำบัด การฟื้นฟู และการใช้วัสดุทดแทน

๒.๕ การรักษาสาธารณประโยชน์

สาธารณประโยชน์ หมายถึง ประโยชน์ทั่วไปแก่ประชาชน

สาธารณประโยชน์เป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกต่อประชาชนส่วนรวม เช่น ถนน ทางเท้า สะพานลอย สะพาน แม่น้ำลำคลอง โทรศัพท์สาธารณะ ห้องน้ำสาธารณะ การรักษาสาธารณประโยชน์จึงถือเป็นหน้าที่ของทุกคนที่ต้องมีส่วนร่วมในการดูแลและรักษา ดังนี้

๑. **สอดส่องดูแลสาธารณประโยชน์** หากพบว่าผู้ใดทำลายสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์ต้องรีบแจ้งต่อเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง เช่น การขีดเขียนบนกำแพงวัดวาอาราม สถานที่ราชการ การทิ้งขยะหรือสิ่งปฏิกูลลงแม่น้ำ การก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างต่าง ๆ ที่รุกล้ำในทางสาธารณะ
๒. **ทำนุบำรุงรักษาสาธารณประโยชน์** เช่น ช่วยบริจาคทรัพย์สินเพื่อสร้างหรือบำรุงรักษาสถาปัตยกรรมโดยสารประจำทาง บริจาคที่ดินเพื่อใช้เป็นเส้นทางคมนาคมของส่วนรวม ร่วมแรงร่วมใจปรับปรุงซ่อมแซมถนน สะพาน หรือทางเท้า

๓.

ใช้ประโยชน์จากสาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสม เช่น ใช้สิ่งของที่เป็นสาธารณะอย่างถูกวิธี ทะนุถนอม และระมัดระวัง ใช้รถบรรทุกสิ่งของในอัตราน้ำหนักตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อป้องกันไม่ให้ถนนหรือสะพานชำรุดก่อนเวลาอันสมควร ไม่นำสาธารณประโยชน์ เช่น ถังขยะสาธารณะ ม้านั่งในสวนสาธารณะ มาใช้ส่วนตัว

๔.

อนุรักษ์สาธารณประโยชน์ สาธารณประโยชน์บางอย่างเป็นสมบัติอันทรงคุณค่า เป็นสิ่งล้ำค่าของชาติ ที่สมควรรักษาให้คงอยู่ เช่น โบราณวัตถุ โบราณสถาน ทุกคนควรช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เช่น ไม่ขีดเขียนข้อความ หรือการกระทำอันก่อให้เกิดการเสื่อมสลายหรือลดคุณค่าของโบราณสถานและโบราณวัตถุ การไม่หยิบล้างสิ่งของต่าง ๆ ในโบราณสถาน หรือพิพิธภัณฑสถานมาเป็นของตน

การรักษาสาธารณประโยชน์ถือเป็นหน้าที่ของทุกคนไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง ดังนั้นเราจึงควรช่วยกันดูแลรักษา ทำนุบำรุง และใช้ประโยชน์จากสาธารณประโยชน์อย่างเหมาะสม

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

- นักเรียนสำรวจว่าในชุมชนของตนเองมีกติกาสังคม เช่น วิถีประเพณี จารีต และกฎหมายที่ตนเองต้องปฏิบัติตามอะไรบ้าง แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน
- นักเรียนร่วมกันอภิปรายว่า ในฐานะเยาวชน เราจะทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติได้อย่างไรบ้าง แล้วสรุปลงในสมุด

ระหว่างทาง

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม ๔ กลุ่ม แต่ละกลุ่มเลือกสืบค้นข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ของเยาวชนที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน หรือประเทศชาติ กลุ่มละ ๑ หัวข้อ แล้วสรุปข้อมูลและจัดทำสื่อนำเสนอ จากนั้นส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน หลังจากที่ทำนำเสนอครบทุกกลุ่มแล้ว นักเรียนในชั้นร่วมกันอภิปรายว่า “เพราะอะไร เยาวชนจึงต้องทำประโยชน์ให้แก่สังคมและประเทศชาติ และจะเกิดอะไรขึ้นหากทุกคนละเลยการทำประโยชน์ดังกล่าวนี้” แล้วช่วยกันสรุปความรู้

๓ การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

สิทธิ คือ อำนาจอันชอบธรรมหรือความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้โดยชอบธรรม

เสรีภาพ คือ ความมีอิสระในการกระทำการใด ๆ ได้ตามความปรารถนา แต่การกระทำนั้นต้องไม่ละเมิดกฎหมายหรือสิทธิของบุคคลอื่น

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีความก้าวหน้าและมั่นคงต่อเมื่อประชาชนรู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

๓.๑ วิธีปฏิบัติตนในการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

ในระบอบประชาธิปไตยนั้น ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือยึดมั่นแต่ความคิดของตนเอง โดยไม่คำนึงหรือเคารพสิทธิของผู้อื่น ไม่สนใจว่าจะก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ประเทศชาติอาจจะวุ่นวาย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ ท้ายที่สุดย่อมเกิดผลเสียแก่ประเทศชาติ การใช้สิทธิและเสรีภาพจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น เช่น เมื่ออยู่บ้านเรามีสิทธิเปิดเพลงฟังในบ้าน แต่ก็ต้องคำนึงว่าเสียงเพลงที่เปิดนั้นต้องไม่ดังเกินไปจนรบกวนผู้อื่น หรือแม้เรามีสิทธิชุมนุมทางการเมือง แต่ก็ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นด้วยการไม่สร้าง ความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น เช่น ต้องชุมนุมด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ ไม่กีดขวางเส้นทางจราจร ไม่ส่งเสียงดังจนผู้อื่นเดือดร้อนรำคาญ นอกจากนี้ เราต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองโดยใช้สิทธิและเสรีภาพไปในทางสร้างสรรค์ เช่น ใช้สิทธิเลือกตั้งคนดี มีความรู้ความสามารถ เป็นผู้แทนในการใช้อำนาจทางการเมือง ร่วมทำประชาพิจารณ์หรือประชุมตักบิรัฐ ร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ร่วมตรวจสอบการทำหน้าที่ของใช้อำนาจรัฐ

ภาพที่ ๑.๘ การชุมนุมทางการเมืองต้องเป็นไปอย่างสงบและปราศจากอาวุธ
หมายเหตุ. จาก สิทธิในเสรีภาพการชุมนุม, โดย แอมเนสตี้ ประเทศไทย, ม.ป.ป.,
(<https://www.amnesty.or.th/our-work/assembly/>).

๓.๒ ผลที่ได้จากการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

หากคนในสังคมเคารพในสิทธิ เสรีภาพของตนเองและผู้อื่น จะทำให้เกิดความเอื้ออาทรต่อกัน มีความสมัคสมานสามัคคี ไม่เกิดความขัดแย้ง แยกแยะ แบ่งเป็นฝักเป็นฝ่าย ชุมชนมีความเข้มแข็ง ประเทศชาติเกิดความสงบสุข และช่วยพัฒนาการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้มีความก้าวหน้าและเข้มแข็ง

กิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้

นักเรียนออกมาหน้าชั้นเรียนเพื่อบอกวิธีการปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นคนละ ๑ ข้อ แล้วช่วยกันสรุปความรู้

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๖ คน แต่ละกลุ่มสืบค้นข่าวเกี่ยวกับความขัดแย้งที่เกิดจากการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น แล้วช่วยกันวิเคราะห์ว่าความขัดแย้งดังกล่าวมีสาเหตุมาจากอะไร มีวิธีการป้องกันและแก้ไขความขัดแย้งนั้นอย่างไร สรุปเป็นสื่อนำเสนอ แล้วส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน หลังจากที่ได้รับเสนอครบทุกกลุ่มแล้ว นักเรียนในชั้นร่วมกันอภิปรายแสดงความคิดเห็นและช่วยกันสรุปความรู้

สรุป

เยาวชนเป็นกลุ่มคนที่เป็นรากฐานและอนาคตของชาติ ที่จะช่วยสร้างความเจริญทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต

เยาวชนต้องประพฤติตนที่แสดงออกถึงจิตสำนึกที่ดี โดยปฏิบัติตามบทบาทและหน้าที่ของตน เช่น การเคารพกติกาของสังคม การปฏิบัติตามกฎหมาย การมีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมทางสังคม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการรักษาสาธารณสุขประโยชน์

การปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะก้าวหน้าและมั่นคงต่อเมื่อประชาชนรู้จักและเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น เช่น ชุมชนทางการเมืองด้วยความสงบและปราศจากอาวุธ ไม่กีดขวางเส้นทางจราจร และต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองโดยใช้สิทธิและเสรีภาพไปในทางสร้างสรรค์ เช่น ใช้สิทธิเลือกตั้งคนดีมาเป็นผู้แทน ร่วมแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ รับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น ร่วมตรวจสอบการทำงานที่ของผู้นำของรัฐ

กิจกรรมประจำหน่วยการเรียนรู้

- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๖ คน แต่ละกลุ่มร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับจิตสำนึกของเยาวชนไทยในปัจจุบัน สรุป บันทึกผล แล้วส่งตัวแทนนำเสนอผลการอภิปรายหน้าชั้นเรียน
- ให้นักเรียนบันทึกการปฏิบัติตนอย่างมีจิตสำนึกของตนเองในรอบ ๑ สัปดาห์ที่ผ่านมา แล้วนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน
- ให้นักเรียนสรุปบทบาทหน้าที่ของเยาวชนเป็นแผนที่ความคิด (Mind Mapping) พร้อมทั้งตกแต่งให้สวยงาม จากนั้นช่วยกันคัดเลือกผลงานที่ดีที่สุด ๕ อันดับ มาจัดทำเป็นป้ายนิเทศ
- ให้นักเรียนแบ่งกลุ่ม กลุ่มละ ๔-๖ คน แต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับการเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น จากนั้นนำข้อมูลมาจัดทำเป็นรายงานสั้น ๆ แล้วส่งตัวแทนนำเสนอผลงานหน้าชั้นเรียน

การประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

- ในฐานะเยาวชน นักเรียนคิดว่าตนเองต้องปฏิบัติตนอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นคนที่มีจิตสำนึก
- เมื่ออยู่ในโรงเรียนเราจะปฏิบัติตนที่แสดงออกถึงการเคารพในสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นได้อย่างไร

คำถามประจำหน่วยการเรียนรู้

- เยาวชนคือใคร และมีความสำคัญอย่างไร
- จิตสำนึกคืออะไร เกี่ยวข้องกับนักเรียนหรือไม่ อย่างไร
- กติกาของสังคมและกฎหมายมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ อย่างไร
- นักเรียนจะมีส่วนร่วมและรับผิดชอบต่อกิจกรรมทางสังคมได้อย่างไรบ้าง
- การเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นทำได้อย่างไร และเพราะอะไรเราจึงต้องเคารพสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น

เรียนรู้อย่างพอเพียง

การน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติ นอกจากการคำนึงถึงการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ใช้ชีวิตอย่างพอควร เช่น ไม่ใช้สิ่งของฟุ่มเฟือยหรือยึดติดกับความหรูหรา คิดและวางแผนอย่างรอบคอบ มีภูมิคุ้มกันไม่ให้เสี่ยงเกินไป มีการคิดทางเลือกเผื่อสำรอง มีจิตใจเข้มแข็ง พึ่งตนเองได้ มีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร ประณีประนอม และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งคล้ายกับลักษณะของบุคคลที่มีจิตสำนึก